

Art Hotel
KAŠTIEĽ

HISTÓRIA TOMÁŠOVSKÉHO KAŠTIEĽA

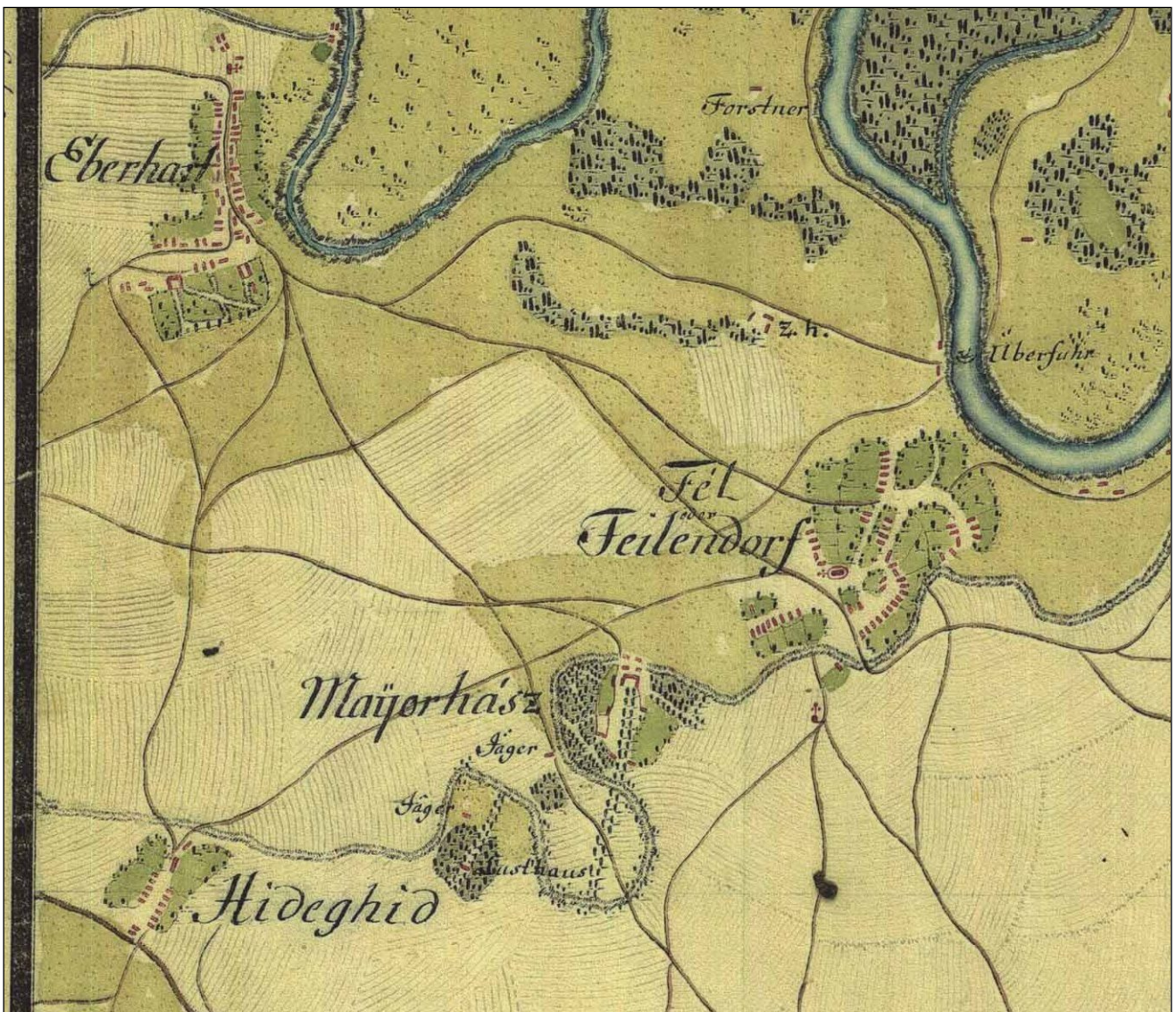
ART HOTEL KAŠTIEĽ

Spracované na základe textov Jozefa Lenharta, Mariana Havlíka a Eleny Sabadošovej

História obce Tomášov

Obec dnes zaberá v minulosti tri samostatne evidované dediny – Fél, Hideghét a Madarász, ktoré boli zlúčené v roku 1940 a po roku 1946 premenované na Tomášov. Po roku 1955 pôvodnú obec Hideghét (dnes Studené) pripojili k Mostu pri Bratislave. Historické pramene o pôvodnej obci Fél siahajú do roku 1240. V listine uznesenia palatína Rolanda sa uvádza ako Feel, prináležiaca k majetkom hradu Bratislava. Od konca 13. storočia sa ako vlastníci spomínajú zemanovia Feéliovci. V roku 1330 sa obec nazýva Maior et Minor Feel alebo Nagy Feell, v roku 1390 ako Fele. Ako poddanská obec patrila Malinovskému (Eberhartskému) panstvu a panstvu grófov zo sv. Jura a Pezinka. V roku 1647 časť panstva vlastnila rodina Kerekes, časť naďalej prináležala Eberhartskému panstvu. V 18. storočí časť panstva preberajú Jeszenákovci. Po Jeszenákoncoch sa stalo panstvo dedičným majetkom Draskoczyovcov. V roku 1908 panstvo kúpila rodina Strasser.

Mapa okolia dnešného Tomášova z 19. storočia. V strede je ako „Majorkász“ vyznačený kaštieľ.

Rod Jeszanákovcov a výstavba kaštieľa

Rod Jeszenákovcov (tiež Jesenský alebo Jesenszky) je pôvodom z Turca. V roku 1271 bol Andrej povýšený do šľachtického stavu uhorským kráľom Ladislavom IV. a tým získal osadu Jeszen v Turčianskej stolici (dnes Turčianske Jaseno neďaleko Martina). Andrej a jeho potomkovia si odvodili svoj prídomok od názvu získanej osady.

Medzi známymi členov rodu patrili slávny vedec a lekár Ján Jesenius alebo básnik Janko Jesenský.

Tomášovský kaštieľ dal v rokoch 1767 – 1769 postaviť barón Ján Jeszenák ako trojkridlý šľachtický zámoček na mieste niekdajšieho majera (maďarsky Majorház) na okraji dedinky Fél. Okolité lesy boli upravené na krajinársky park, do ktorého si majitelia nosili zo svojich ciest po celom svete vzácne dreviny.

Erb rodu Jeszenákovcov

Cestopis Gottfrieda von Rotensteina

Niekdajší luxus kaštieľa natoľko zaujal dobového cestovateľa Gottfrieda von Rotensteina, že nám o ňom vo svojom cestopise „Cesta Rakúskom a Moravou do Brna v septembri 1782“ zanechal písomnú správu, v ktorej spomína noblesu salónov, kurióznu výzdobu obrazárne, pohostinnosť i rozľahlý park s pôvabnou záhradnou architektúrou, pavilónmi, pamätníkmi, sochami a kurióznou tekvicovou záhradou. Opisuje terasu nad jazerom, na ktorej balustráde vítali hostí kamenné sochy hudobníkov.

Úryvok z cestopisu:

„Majorháza je kaštieľ baróna Jesenáka. Je to dvojposchodová budova s terasou, ktorej priečelie má 17 okien. Z desiatich miestností je krásny pohľad na lúky, polia a park. Kaštieľ sa nachádza v blízkosti lesa. Budovu ako aj záhradu obklopuje vodná priekopa. Kaštieľ má dve krídla a veľkú maľovanú sálu. Izby v krídlach kaštieľa sú vkusne zariadené. Obzvlášť zaujímavá je izba, na ktorej stenách visí 30 malých obrázkov holandských maliarov, ktoré predstavujú veselé žánrové výjavy. V tejto izbe visí pekný luster so zelenými a modrými krištálmi. Pohovky a stoličky sú potiahnuté zelenou látkou, ktorá je zdobená pestrofarebnými čínskymi postavami a kvetinami.

Do kaštieľa sa prichádza po moste, ktorý sa klenie nad vodnou priekopou. Pri vstupe na most je strážnica zdobená vázami. Nad priekopou je polkruhová terasa lemovaná kamenným zábradlím so sochami desiatich hudobníkov a vázami. Na jeho koncových stranách sú bašty postavené na spôsob čínskych pavilónov. Zo stredu terasy vedie stromoradie ku krajinárskej ceste.

Nádvorie kaštieľa vytvorené bočnými krídlami a obytnými budovami zdobenými zábradliami a vázami sa otvára do parku. Uzatvára ho pekná brána zhotovená v antickom štýle. Napravo od brány je výhľad na gotickú budovu s vežou, ktorá je príjemným protikladom modernej budovy.

Naprieč parkom vedie stromoradie. Na západnej strane sa končí výhľadom na bratislavský hrad a na východnej ústi k pomníku. Na stred kaštieľa sa napája dlhá aleja smerujúca k Šamorínu, z ktorej je pekný výhľad na paulínsky kláštor nachádzajúci sa v Šamoríne a na dedinu Sv. Alžbety s kostolom.

Západne od kaštieľa je okrasná záhrada s veľkým skleníkom, v ktorom je viac ako 70 pomarančovníkov a iné exotické stromy. Nikde inde som nevidel také veľké indické figovníky (*Opuntia*), ako práve tu. Pekné sú i ananásovníky.

Obzvlášť zaujímavé sú ozdobné tekvice, ktorých je tu tridsať odrôd! Vynikajú peknými farbami a formami. Vľavo od záhrady je malá „kaviareň“ zariadená porcelánom a hračkami. Vedľa nej stojí malý záhradný domček so záhradkou upravenou v holandskom štýle. V záhrade sú rady ovocných stromov, terasa a veľký viničový logoš. Obďaleč okrasnej záhrady sa na anglický spôsob kľukatí mnoho cestičiek a stromoradií. Na konci jedného stromoradia je obelisk s nápisom od Horatia. V parku je umiestnená i socha mnícha učiaceho mladíka. Je taká dokonalá, až sa človeku zdá, že vidí pred sebou živé postavy. Neďaleko od tohto miesta je hojdačka a ruské kuželky. V parku sa nachádza i malá budova s biliardom. Na jej východnej strane je na prízemí miestnosť vybavená podľa najnovšej módy a vymaľovaná na spôsob jaskyne, v ktorej sa nachádza fontánka. Z nej sa dá dostať do parku a anglickej záhrady s vodotryskom, okolo ktorého sú lavičky. V jeho blízkosti je skala s vodopádom. Cez divoko sa hadiace cestičky sa dá dostať ku gloriету (altánku) a k pamätníku Kara Mustafu, ktorý padol pri poslednom obliehaní Viedne. Na pomníku je text:

„Siste viator! Nam hoc monumento conspicis inamen tumuluím Memoriae Karae Mustaphae, praetoris ottomani, Vienna Tupiter fugati, erectum, qui, si centum adhuc annorum Superasset, iacturam plurium provinciarum attigisset.“

„Zastaňte cestovateľ! Vidíte pomník vztýčený na pamäť imana Kara Mustafu, otomanského bojovníka, ktorý bojoval pri Viedni, dal sa na útek a napriek výhode mnoho provincií stratil.“

Cez stromoradie vedie cesta k labyrintu, kde sú dva záhradné domčeky. Na opačnej strane parku je ohrada s jeleňmi. Oproti nej je skala s terasou, vedľa ktorej je kolotoč a vtáčie divadlo. Odtiaľto pokračuje stromoradie dlhé tristo krokov k bažantnici, uprostred ktorej stojí osemhranný pavilón. Z neho sa na osem strán rozbieha stromoradie končiace pohľadom na niektorú zo spomínaných stavieb. Na poschodí pavilónu sú steny zdobené kvetinovým vzorom. Prízemie je vyložené lastúrami, krištálikmi a zrkadlami, akoby tvorili jaskyňu. V nej sú dve fontány poháňané bočnými čerpadlami. K záhrade sa pripája hospodársky dvor, kde je veľké množstvo hovädzieho dobytku švajčiarskej rasy a hydina."

Dražkóciovci a Vayovci

Po vymretí mužských potomkov Jesenákovského rodu, sa v polovici 19. storočia dostal kaštieľ vydajom Lujzy Jesenákovej do vlastníctva Dražkóciovcov, ďalšieho významného uhorského šľachtického rodu, ktorého korene siahajú do slovenského Turca. Sú to aj roky, ktoré sa spájajú s druhou prestavbou kaštieľa. Prestavba obohatila kaštieľ o monumentálne schodisko a zvýšila komfort niekdajších barokových interiérov.

Tretia prestavba kaštieľa uskutočnená na konci 19. storočia sa spája s menom grófký Klementíny Vayovej, rodenej Draškóciovej. Kaštieľ jej vďačí za kaplnku, ktorú dala pristavať k východnému krídlu starého barokového kaštieľa. Rok vzniku potvrdzuje i zmienka vo vizitačných knihách ostrihomskej diecézy z rokov 1900-1919, kde sa kaplnka tomášovského kaštieľa spomína ako oratorium private, súkromná modlitebňa zasvätená sv. Margite (Antiochejskej).

DRASKÓCZY, a.)

Erb rodu Draškóciocov

VAY, a.)

Erb rodu Vayovcov

Katastrálna mapa okolia kaštieľa z prvej polovice 20. storočia.

Strasserovci

V roku 1914 (uvádza sa aj rok 1908) kupuje od vdovy po Dionýzovi Vayovi – Klementíny, rodenej Draškociovej kaštieľ aj s pozemkami obchodník Alojz Strasser von Gyésvár (z Gyováru) s manželkou Antóniou rod. von Seibl. V roku 1915 kaštieľ zachvátil požiar, pri následnej rekonštrukcii musela byť kompletne vymenená pôvodná bridlicová strecha. Zároveň bola priečeliu kaštieľa vrátená jeho niekdajšia baroková podoba. Interiér ale zaplnil duch doby a módne art deco presiaklo stopäťdesiatročné múry kaštieľa. Úcta k niekdajším architektonickým hodnotám kaštieľa a zachovaným slohovým detailom sa spojili s komfortom, noblesou a eleganciou.

Počas I. svetovej vojny bola v kaštieli zriadená vojenská nemocnica pre vojakov cisársko-kráľovskej armády. Po smrti Alojza Strassera v roku 1935 kaštieľ dedí ich syn Rudolf s manželkou Daisy rod. Chorin. V 40 rokoch 20 storočia poskytovali Strasserovci bohato zariadené izby turistom na ubytovanie ako istý druh hotelového zariadenia.

Kaštieľ v 40. rokoch 20. storočia

Po druhej svetovej vojne

Vzhľadom na nepľnoletosť syna spravuje kaštieľ od roku 1935 vdova Antónia, ktorá ho dáva do prenájmu Mikulášovi Fuchsovi. Ten obýva kaštieľ až do februárových udalostí roku 1948, kedy bol z úradnej moci a rozhodnutím vlády Československej republiky skonfiškovaný a jeho vlastníkom sa stáva štát. Kaštieľ je pridelený Povereníctvu sociálnej starostlivosti aby slúžil cit.: „za štátny prevýchovný ústav pre žobravú a túlavú mládež.“ Súčasne s prevodom kaštieľa je povolená i jeho úprava pre nové účely, cit.: „...pretože záchrana tejto mládeže, ktorej počet sa denne zvyšuje, žiada urýchlené započatie adaptačných prác.“ Rozsah úprav je písomne zadefinovaný, cit.: „objekt upraviť v tej možnosti, aby prevychovaná mládež bola vo Féli (Tomášove, pozn. autor) školopovinná a internátne – ústavne zaopatrená. Vodítkom pri spracovaní plánu obnovy nech je ústavné zaopatrenie dietok pri dodržiavaní zdravotno-hygienických predpisov, školská služba, ústavná opatera v rámci zložky rodinnej a cezdenne zamestnávanie.“

Využitie kaštieľa pre účely Štátneho ústavu pre dievčatá bolo radikálne a nešetrné k pôvodnému zariadeniu.

Z inventarizačnej zápisnice z 5 augusta 1949 sa už iba dozvedáme, že cit.: „V kaštieli je všetko v novom poriadku, o ktorom musíme konštatovať, že je vzorný. Všade je čisto – úplný kontrast predchádzajúceho stavu.“ A ďalej sa v nej píše, cit.: „... bývalý arendátor nezanechal v kaštieli nijaký zvláštny pozoruhodný majetok. Našlo sa tu iba veľké nástenné slohové zrkadlo, klavír značky Steinway, dubová slohová biela skriňa dvojdielna, trojdielna, prádelník a jeden kus jednodielnej skrine. Zbytky polámaného nábytku sa našli v príľahlej hospodárskej budove. V tomto sklade sa nachádzajú rokokové kusy stolov, stolíc, biedmaierovské fotely, biele slohové postele, mramorová doska, orechové skrinky, slohové stoly a podobne. Na tomto mieste sa našli aj pokazené stroje ako váha, pumpa, žentúr na kosenie sečky a podobne. Archiválie ani knihy sa nenašli a nedá sa ani predpokladať že by tu boli. Bližšie správy by vedel povedať Michal Fuchs bývajúci v Trhovej Hradskej, okr. Dunajská Streda, u ktorého by sa mohlo nájsť azda i niečo iné. Z kaštieľnych kobercov je iba torzo v riaditeľni.“

V roku 1953 vydáva Slovenský pamiatkový ústav v Bratislave pre školský referát Krajského národného výboru súhlasné stanovisko k adaptácii kaštieľa pre školské účely, pričom dôrazne upozorňuje, že ide o pamiatku a teda chránený objekt a žiada predložiť náčrt projektu na schválenie.

V roku 1953 je kaštieľ kompletne adaptovaný a do objektu je umiestnený nápravno-výchovný ústav pre chlapcov. Prízemné časti východného a západného bočného krídla boli nad hospodárskymi časťami nadstavané o druhé nadzemné podlažie. Keďže sa dostavba podriadila barokového charakteru objektu a dôsledne rešpektovala jeho pôvodné architektonické tvaroslovie, splynula s objektom a nenarušila jeho slohovú a štýlovú čistotu.

Kaštieľ s nápisom „Práci česť“

Reštitúcia a rekonštrukcia

Reštitučným zákonom z roku 1990 bol tomášovský kaštieľ v roku 1993 vrátený Strasserovcom. Využívali však iba vrchné poschodie jeho východného krídla, kde bol zriadený apartmán. Zvyšok objektu naďalej ponechali nápravno-výchovnému ústavu. V roku 2006 pán Rudolf von Strasser kaštieľ odpredal novým vlastníkom, ktorí chátrajúci historický objekt v rokoch 2007 až 2010 zrekonštruovali na hotelové zariadenie vysokého štandardu.

Pri pamiatkovom výskume pred rekonštrukciou boli v štyroch miestnostiach objavné pod omietkou pôvodné barokové nástenné maľby. V bočnom krídle, v niekdajšom grafickom kabinete, bola nájdená

nástenná výzdoba, ktorú opisoval už v roku 1782 Gottfried von Rotenstein. Všetky nástenné maľby boli citlivo zreštaurované odborníkmi a dnes ich môžu obdivovať návštevníci kaštiela.

Nádvorie kaštiela v roku 2007, pár mesiacov pred začatím rekonštrukcie

Vzhľad kaštiela v septembri 2011